

Don leat spáppa čiekčamin ovttas skihpáriiguin. Don cuvket glása spáppain. Don áiggut mitalit, dahje čilget dáhpáhusa _____.

Ákkat (Argumenter)	Vuodustusat (begrunnelser)

Sáme politihkkár

Dovddan ovttá albmá, sáme politihkkár.
Sáme čoahkimiiguin, ja gákti badjelis,
ja garra politihkkár.

Sámi márkaniiguin, bohtal gákteozas
ruovttus töffeliiguin, ja sáme politihkkár.
Bárggus ránes treijju, ja sáme byrokrahta.

Dovddan ovttá albmá, sáme politihkkár.
Sáme čoahkimiiguin, ja gákti badjelis,
ja garra politihkkár.

Beatnaga lea oastán, vai mánát sámegeiela ohppet.
Arbeidsparti jienasta, stuorraservvodaga láita.
Sotnabeavvie TV guovlat huiká Heia Norge

Dovddan ovttá albmá, sáme politihkkár.
Sáme čoahkimiiguin, ja gákti badjelis,
ja garra politihkkár. Ja sáme byrokrahta
Ja sáme politihkkár!

Teaksta Niillas A. Somby

Nuohtta: Amund Johnskareng

Bargobihtát:

1. Mii du mielas leat dán teavstta fáddá/fáttát?
2. Mo politihkkárat ovddastuvvojit?
3. Sáhtta go linnjaid gaskka vuohttit servodatváttisvuođaid?
4. Makkár teakstašládja/šarjjer lea dát?
5. Makkár gaskaomiid lea čálli geavahan dasa ahte váikkuhit min?

Áviissa hábmen

Áviissa váldodoaimmaheaddjis lea ovddasvástádus buot dasa mii áviisii čállo. Hálddahuodoaimmaheaddji galgá geahččat bearrái ahte áviisa dine ruđa. Muhtin áviissain lea publisher dahje almmuheaddji geas lea ovddasvástádus sihke sisdoalus ja ekonomijias. Journalisttat ja korrespodeanttat čállet, govvejeaddjit govvejit. Beavdi dahje doaimmaheaddjit čohkkejit ođđasiid ja mearridit mii galgá čállot áviisii (goarrunlatnja). Geahčadehket guovllu áviissaid ja riikkaáviissaid ja árvvoštallet mo sii leat bardán ja redigeren áššiid man birra leat čállán.

OĐĐASAT

Movt eastadit boraspirevahágiid

NORGA: Luonddudutkanistuhtta NINA lea čállán listtu movt eastadit buoremusat boraspirevahágiid. Sihkkarastit ahte njinnelasat ja miesit leat buoriid áššaid alde, áidde siste guottehit ja áinnas biebmamaid, atnit jienaid guottebáikkis mat baldet návddiid, dárkileappot guodohit, diktit ráppiid leat meahcis vai návddit eai dárbbas goddit ođđa go nelgot, ja nu ain.

Ii gávno reive

GUOVVDAGEAIDNU: Oarje-Finnmárkku suohkanreivisuvdna SGO leat bivdán Guovdageainnu suohkana ráddeolbmá vástidit suohkana rehketoalu rihkkosiid, riskodili ja siskkáldas dárkkisteami birra. Suohkanreivisuvdna leat sádden reive suohkanii ášši birra golggotmánu 21. beavvi 2014. Ođđajagemánu 29. beavvi dán jagi leat sii ohcalan vástidusa suohkanis. Guovdageainnu suohkana sadjása ráddeolbmái Karin Haetta lea vástidan ahte sii eai gávna dan reive masa suohkanreivisuvdna ii leat ožžon vástidusa. Son lohka sin ohcan visot vuorkkain, muhto reive ii gávno, ja son maid de bivdá suohkanreivisuvdna sáddet ođđasiid dan reive. Ášši boahá ovdan Guovdageainnu suohkana poastalistuin.

Tittel

RÁÐÐEHUS ÁIGU ČOHKKET Sámedikki juolludemiid ovttá postii

Ingress

... muhto eai mieđa šiehtadallat gal sámi bušeahtha

Gaskatittel

Teaksta

Norgga ráddehus árvvoštallá dál čohkket ovttá poastta vuollai juolludemiid mat stáhtabušeahthas mannet Sámediggái, muhto eai gáro gal šiehtadit gosa galget vuoruhit juolludemiid.

Buoiduduvvon

Mannan vahku deaivvadii sámediggepresideanta Aili Keskitalo oavveárvvopogis suohkan- ja odasmahttinministariin Jan Tore Sanneriin ja ruhtadanministariin Siv Jenseniin. Čohkkima fáddan ledje juolludeamiid sámi doaimmaide boahite jagi stáhtabušeahthas. Manneel čohkkima dája sámediggepresideanta ahte sii leat árvalan čohkkimis ahte ráddehus šiehtadišgoahthá Sámedikkiin bušeahthajuolludemiid, ja vuosttas lávki livččii čohkket visot juolludemiid mat galget Sámediggái, ovttá poastta vuollai.

Spálta

Álggahansátni

Ráddehus doahhtala

Dál lea Norgga suohkan- ja odasmahttinministtar Jan Tore Sanner duodastan Ávvirii ahte sii árvvoštallet juste jur fal geahčadišgoahitit galgá go čohkket ovttá poastta vuollai visot juolludemiid stáhtabušeahthas mat galget Sámediggái.

Govvateaksta

Mii leat mannan vahku čohkkimis hupman, ja ovdamaid, ahte galggaše go stáhtabušeahtha juolludeamiid Sámediggái čohkkejuvvot ovttá oktasá poastta vuollai. Mu mielas lea mis buorre ságastallan Sámedikkiin juste dan áššis. Mii áigut däl hupmat ášši birra eará departemeanttain, maidda gusket Sámedikki juolludeamiid, ja oavvildit ahte lea juoga man mii áigut guorahallat ja árvvoštallat, lohka son.

Byline

Ii šiehtadus

Dan oktavuodas lea sámediggepresideanta Aili Keskitalo árvalan maid šiehtadit jahkásáččat bušeahttadárbbuid. Dasa ii leat Sanner nu beare mielas gal.

Logo

Sámediggepresideanta lea mángui vieldán ovdan dáid áššiid minguin bušeahttaráhkkaneami oktavuodas. Mun lean dadjan dalle ahte mii eat jáhke mii áigut álggahit dakkár vuogádaga mas mii šiehtadit jahkásáččat Sámedikki bušeahttadárbbuid. Sáhtán duođastit ahte manemus čohakkimis mii eat ságastallan dan birra obanassii ge, lohka Sanner.

Gávcci departemeantta

Nu go däl lea dilli ráddehusa bušeahthajuolludemiid, de juolluduvvo Sámediggái 429 miljovna ruvno stáhtabušeahthas gávcci departemeantta bokte, ja Suohkan- ja odasmahttindepartemeantta juolluda eanemus (274 miljovna) ja unnimus Oljo- ja energijadepartemeantta ja Mánáid-, dásearvo- ja searvadahttindepartemeantta. Goappašagat ovttá miljovna.

Álkit ráddádallat

Sámediggepresideanta Aili Keskitalo lohka ahte lea buorre go čohkkejit ovttá departemeantta vuollai juolludemiid mat gusket Sámediggái. Son lea erenoamáš mielas dasa go son oavvilda ahte dalle šáddá álkkibun maid lassánemiid oázžut stáhtabušeahthas.

Dadi bahábut de lea hástalus leamašan visot eará departemeanttasid ektui ahte Sámediggái oacčobáljo haddegoargunuma ge. Jáhkán šáddá álkkibun oázžut lassánemiid Sámedikki dárbbuide, go lea Suohkan- ja odasmahttindepartemeantta man bokte mii álot leat ožžon eanemus lassáneami, lohka son, ja dádi vel loahpas: - Jáhkán šáddat álkkibun maid

ČOHKKE SÁMEDIKKI RUĐA OVTTA DEPARTEMENTII: Suohkan- ja odasmahttinministtar áigu dál čohkket visot Sámedikki juolludemiid stáhtabušeahthas težas departemeantta vuollai.

Govven: Kåla Antí (vuorkkágovva)

beassat ráddádallat Sámedikki dárbbuid, go de eai beasa dan doahkai šat čiehkádit ahte lea nu vátis go šáddá ráddádallat nu mángga departemeanttain.

Nils Johan Vars nilsjohan@avvir.no

Áviissa sisdoallu

Ovdasiidu čájeha váldosisdoalu otná áviissas. Dat lea otná deháleamos ođas. Áinnas dasa lea govva vel. Eará ođasáššit maid presenterejuvvojit ovdasiiddus, muhto unnit badječállosiin.

Digaštallan- ja kommentárasiidduide lea jodiheaddji dahje doaimmaheaddji čállán muhtin álgoartihkkala. Dás bohtá ovdan maid áviisa oaivvilda muhtin dehálaš politihkalaš áššis dahje eará áigejuovdilis áššis.

Sisriikkaodđasiid siidduin sáhtta lohkat áššiid birra mat dáhpáhuvet sisrikkas. Dat sáhttet leat sihke vearedagut dahje politihkalaš áššit ja ollu eará. Dás sáhtta maid lohkat guovllu áššiid muhtin gieiddas/suohkanis dahje fylkkas.

Olgoriikkaodđasat mitalit áigejuovdilis dáhpáhusaid birra mat gevvat máilmmis. Dat sáhttet leat sihke notisat, reportášat ja artihkkalat.

Ekonomiijasiidduin sáhttit lohkat mo ealáhusat ja industriijat ovdánit, vearromáksima, bálkkáid, bušeahtaid ja bargguhisvuoda birra. Sáhtta maid digaštallat ekonomalaš gažaldagaid.

Kultursiidduin gávdnat girjeárvoštallamiid, teáhterkritihka, filbmaárvoštallamiid, ja eará kulturođđasiid.

Valáštallansiidduin beassat lohkat raporttaid áigejuovdilis valáštallandáhpáhusain iešguđet surggiin. Dahje reportáša stuorát valáštallanlágidemiin.

Digaštallansiidduin sáhttet lohkit almmuhit iežaset oaiviliid politihkalaš dahje eará áššiin. Buohkat galget sáhttit čállit maid sii oaivvildit.

Rádio- ja TV-siidduin sáhttit gávnnaht makkár prográmmat sáddejuvvojit TVas ja rádios otne. Dávjá áviisa lea lasihan kommentáraid vel.

Dieđáhussiiddut sisttisdollet dieđáhusaid das makkár virggit leat rahpasat ohcamii, dahje sáhtta dieđihit dávviriid vuovdimii ja oastimii. Ollu dieđáhusat leat máidnosat mat máinnustit buktagiid. Dieđáhusat leat dehálaš sisabohtun áviisii.

Loahppasiiddus leat dávjá dálkedieđáhusat, quizat, gažaldagat maid guovllu olbmot leat vástidan, suohttaset mánáide ja sárggusráiddut. Dan galgá leat álki logastit.

Áviisa namma: _____

Dáhton: _____

Artihkal/reportáša – Bajilčála: _____

Árvvoštala ja geahčat muhtin ođasartihkkaliid ja reportášaid. Daid bokte galggat vástidit buot gažaldagaid vuolábealde. Vállje ovtta artihkkala/reportáša ja vástit gažaldagaid.

Gean/geaid birra lea dát artihkkal?

Mii/Maid

Gos

Goas

Manne

Mo

Gažaldagat maidda mun dáhtun gávdnat vástádusa

Mu oaivil(at)

Mo árvvoštallat TV-programma?

Gii/Geat

Mii/Maid

Gos

Manne

Mo

Lassi duogášdieđut

Jietnageavaheapmi

Rumašgiella

Kamerajodiheapmi

Dán birra háliidan eambbo diehtit

Mu oaivil

Beasat go gosa áiggut áviissas dušše mottiin sirddašemiin?	Jo	li/ln
Bohtá go váldoášši čielgasit ovdan?	Jo	li
Lea go erohus váldoáššis ja eará áššiin?	Jo	li

Kommentára:

Leat go dieđáhusat ovddas dahje muosehuhtti sisdoalu ektui?	Jo	Eai
---	----	-----

Kommentára (dieđáhussisabohtu lea dehálaš jos áviisa galgá sáhttit almmuhit ollu siidduid):

Leat go ollu bajilčállagat juohke siiddu, vai leat go menddo uhccán?

Lea go du mielas čielggas mat leat otná deháleamos ođđasat?	Jo	li
Leat go sii geavahan dábálaš ođasjuohkima?	Jo	li
Leat go artihkkaliin doarvái govat?	Jo	Eai

Leat go govat dehálaččat oktavuodas?

Mii dáhpáhuvvá jos deaddilat govaide?

Leat go neahttasiiddu liŋkkat geavaheddjiide gean leat sierra dárbbut?	Jo	li/Eai
--	----	--------

Maid don oaivvildat neahttasiiddu layout, bustávasturrodaga, fonttaid, ivnniid ja teakstašlájaid hárrái?

Háliidat go buorebut lohkat bábiráviissa go neahttaáviissa?	Jo	ln
---	----	----

Vuodustusat:

Tittel/Namma:	
Mo álgá filbma:	
Gii/geat Mii dáhpáhuvvá Gos Goas	
Riidu/čuolbma/ válttisvuohta	
Loahppa	
Mu oaivil	

Duogášdiehtu 3.4.10 kopijiaoriginálii

Dás leat guokte sitáhta iešguđet árvvoštallis geat leaba árvvoštallan filmma: *Guovdageainnu stuimmit*.

Jáhkehahtti

Livččen gal háliidit oaidnit ja vásihit ahte sámít filmmas čájehivčče ain eambo suhtu ja hárpma go dan maid dán filmmas vásihin. Stiila lea menddo dábálaš ja “duohta”. Jáhkán ahte filbma sáhtášii vuoitit das ahte muhtin lávkki viidáseappot mannat. Várra livččii sáhttán njuvdit vel eambo lassin, go dát han lea filbma, ii ge historjádiibmu.

Ehpet galgga dulkot mu árvvoštallama nu ahte Guovdageainnu stuimmit filbma lea oktageardán. Historjá lea gelddolaš, ja fáddá ain dađe bahát, áigejuovdil. Vealaheapmi ain dáhpáhuvvá ja háldogiddagasas geavaheapmi otne ain dájvá lea rájá alde. Bjørn Sundquist orru návddašeamen dan ahte beasai hábmet ja čájehit “birobáhppa” –rolla. Anni Ristiinna Juuso lea jáhkehahtti iežas rollas dego Elle, mo son garrasit vuostálastá sihke báhpa ja leansmánni. Philip Øgaardá govven ja Gaupa regijja lea čavddis ja buorre. Dehálaš filbma, muhto Guovdageainnu stuimmit filbma livččii sáhttit vel eambo stuibmái.

Eirik Alver. Dagbladet. Sámegillii: ČálliidLágádus.

Okta buoremus filmmain mii lea dahkkon Norggas

Guovdageainnu stuimmit filbma muitala dan dáhpáhusa mii lea leamaš eanemus traumáhtalaš ja dramáhtalaš sámiiid ja stuorraservodaga gaskka. Dáhpáhusa bárut ain stuhčēt. Muhto nagoda go Nils Gaup dáinna filmmain jaskkodahttit báruid? Mii han oaidnit, ja vuorddedettiin návddašit issoras buorre filmma.

Gaup muitala muitalusa mas leat Guovdageainnu ovttaskasolbmuid árgabeaiveallin, dovddut ja iešvuođat guovddážiis. Maiddái stuorraservodaga áirasat dego báhppa, leansmánni ja gávpeolmmái leat govviduvvon olmmošlaš iešvuođaign dego vuovdnáivuodain, allamielalašvuodain ja maiddái muhtomin veahkeheapmin. Filbma lea nu bures govviduvvon ja jietnaduvvon ahte geahččit sáhttet beanta dovdat buollaša cikcumin ja hájaid mat levvet. Jos vel muitalus lea ge traumáhtalaš ja tragediijalaš, de Gaup nagoda loktet dan nu ahte maiddái eallinmokta, optimismisa ja jáhkku buoret eallimii vuhtto. Rollaneaktimat čuvget. Buoremus lea Anna Ristiinna Juuso Elle hámis. Mikkel Gaup čájeha olbmo mánggabealat- ja mánggaoaivilvuođa iežas daguid bokte ja Bjørn Sundquist doaimá buoremusat bahávuoinjalaš báhpa Stockflehta rollas. Mikael Persbrandt fas lea dego biro ruohtas ieš go lea eanemus bahániikkán gávpeolmmájain. Dušše Michael Nyquist ii riekta heive Lars Levi Læstadiusa rollii. Son lea menddo láđis ja báneheapme. Ii leat su rollaneaktima bokte álki oaidnit mo Læstadius nagodii olles davviguovllu álbmoga jorgalahttit ja čuovvulit su oskku.

Jon Selås. VG. Redigeren ja sámegillii jorgalan: ČálliidLágádus.

Fágaidrasttideaddji bargobihtta 8. Kapihtal.

Bargobihtát

- Buohkat galget seammá filmma geahččat. Manjá go leat geahččan filmma, galggat noteret makkár dilálašvuodát, olbmot ja olmmošlaš gaskavuodát čuhce dutnje eanemusat. Notere maddái erenomášvuodaid maid fuomášit birrasis, jienas ja musihkas.
- Juohkásehket joavkkuide ja lohkket joavkobargobihtaid vuolábealde, ovdal go geahččabehtet filmma oktii vel.

Joavku A: maid OAINNÁT?

1. Makkár olbmot leat mielde, mo sii leat oaidnit (niehki, biktasat ja eará)?
2. Makkár biras oidno? (Geográfalaččat ja sosiálalaččat)?
3. Makkár áigái lea dáhpáhus biddjon? (jándoris, jahkodagas, historjjálaš áiggis)?
4. Makkár rekvisihtat leat mielde? (biilamearkkat, bruvsamearkkat, duhpátmearkkat, diimmut, eará dávvirat)?

Joavku B: mo OAINNÁT?

1. Mo lea mitalus huksejuvvon (tragediija, komediija, action, románttalaš, eará)?
2. Mo presenterejuvvojit olbmot (oktageardánat dego čaffadat dahje njáigut vai mánggabealat)?
3. Mo presenterejuvvo dáhpáhus (kronologalaččat, ruossut-rássut dahje ovddos-mánjos)?
4. Mo geavahuvvo kámerageahččanguovlu (johtti, loddegeahččanguovllus, láhkageahččanguovllus, cubbogeahččanguovllus, makro, mikro)?

Joavku C: MAID gulat DON?

1. Mo lea giella ja jietnageavaheapmi (iešguđet guovllu suopmanat, iešguđet seahtogiella, buolvvaid iešvuodát (nuoraid, boaresolbmuid), allat/vuollegaš, várrugas/čeargun/balddonas)?
2. Mo geavahuvvo musihkka (makkár musihkka (jaskes, johtilis, somás, litna, rieddjái, garra) ja goas)?
3. Geavahuvvojit go jietnaeffeavttat (biilavuodjin, loddevizardeapmi, bárrostuhča, cuovkaneapmi, časkin)?
4. Mo muhttašuvvet musihkka ja jietnaeffeavttat dahkat dáhpáhusaid/ mitalusa čielgaseabbon dahje gelddoleabbon.

Loahpas buohkat ovttas

- Joavkkut presenterejit iežaset bargobihtaid/analysaid ovdamearkkaid bokte maid filmmas leat viežžan.
- Oza notáhtaid maid noterejit vuosttaš čájeheamis ja loga daid čađa.
- Digaštallet mo joavkkuid analysat mat leat presenterejuvvon, sáhttet váikkuhit dasa mo mii áddet/ipmirdit ja vásihit filmma.

Geahččaleapmi **Oanehaččat vástidit** Kapihtal 8.

1. Manne preassa gohčoduvvo njealját stáhtafápmun?
2. Mat leat deháleamos joavkomediat otne?
3. Makkár media eanemusat váikkuha guottuide?
4. Mii lea sensura?
5. Goas álggahuvvui NRK?
6. Goas álggahuvvui Sámi Rádío?
7. Goas oaččui Norga vuosttaš gávpemedialaš TV-kanála?
8. Mii lea DGT?
9. Mii lea blogga?
10. Mo lea sátnefriddjavuoha sihkkaraston Norggas?
11. Makkár joavkomedia geavaheimmet eanemusat jagi 2005?
12. Manin gohčodit lága mii suodjala sin geat eaiggáduššet girjjálašvuoda, musihka, govaid ja filmmaid?
13. Mii lea tittytainment?
14. Maid mearkkaša dat ahte NRK lea riikkaviidosáš kanála?
15. Namut guokte olgoriikkalaš ođasdoaimmahaga!

Geahččaleapmi **Guhkesvástideapmi** kapihtal 8

1. Manne lea TV dat media mii eanemusat váikkuha dasa mo mii smiehttat (váikkuha guottuide)? Sáhtát áinnas ovdamearkkaiguin čájehit.
2. Mediat galget fuomášahttit, dutkat, čilget, dieđihit ja guoimmuhit.
 - a. Čilge maid juohke doaba mearkkaša.
 - á. Bardde doahpagii vuollálaga ja vuodus (begrunn) iežat vuoruheami.
3. Manne lea dehálaš ahte gávdnojit sámegeielat áviissat Norggas?
4. Manne lea dehálaš ohcat dieđuid iešguđet mediain? Čájjet ovdamearkkaiguin, áinnas.
5. Eatnašat geavahit internehta ohcat dieđuid ja lohkat ođđasiid.
 - a Makkár ovdamunit leat internehttageavaheamis?
 - á Maid ferte váruhit go geavaha internehta?